

Το Γενικό Δικαστήριο και η δομή της Ενωσιακής Δικαιοσύνης

Συνέντευξη του Σάββα Σ. Παπασάββα, Αντιπρόεδρου Γενικού Δικαστηρίου Ε.Ε.

❖ *Κύριε Αντιπρόεδρε, ποια η θέση του Γενικού Δικαστηρίου (ΓΔ) και ποιος ο ρόλος του σε σύγκριση με το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ);*

Το ΓΔ είναι δικαστήριο πρώτου βαθμού, γενικής δικαιοσύνης, το οποίο εξετάζει και το πραγματικό. Εξάλλου, είχε δημιουργηθεί το 1989 για να ασχολείται με fact intensive υποθέσεις, που απαιτούν εμπεριστατωμένη έρευνα πολύπλοκων πραγματικών περιστατικών. Οι αποφάσεις του υπόκεινται σε αναίρεση ενώπιον του ΔΕΕ, βάσει του άρθρου 256, παρ. 1, δεύτερο εδάφιο της ΣΛΕΕ, σε ζητήματα ερμηνείας του δικαίου. Από τον Νοέμβριο του 2004 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2016, όσο υπήρχε το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, το ΓΔ λειτουργούσε και ως αναιρετικό δικαστήριο σε δημοσιο-υπαλληλικές υποθέσεις, οπότε το ΔΕΕ κατ' εξαίρεση, μπορούσε να ασκήσει έλεγχο μέσω της επανεξέτασης των αποφάσεων του ΓΔ (άρθρο 256, παρ. 2, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ) «εφόσον υπήρχε σοβαρός κίνδυνος να θιγεί η ενότητα ή η συνοχή του δικαίου της Ένωσης». Έκτοτε, δεδομένης της απορρόφησης του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης από το ΓΔ, το ΓΔ αποφαινεται σε πρώτο βαθμό σε δημοσιο-υπαλληλικές υποθέσεις και οι αποφάσεις του υπόκεινται στον αναιρετικό έλεγχο του ΔΕΕ.

❖ *Ελλοχεύει κινδύνους για τη δράση του ΓΔ η έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ;*

Θεωρώ πως τέτοιοι κίνδυνοι δεν υπάρχουν. Έχουμε ήδη φυσικά εισερχόμενες λόγω Brexit υποθέσεις οι οποίες ωστόσο, μολονότι εγείρουν νέα και σύνθετα νομικά ζητήματα θεσμικού δικαίου και ερμηνείας, δεν ενέχουν κίνδυνο αποδιοργάνωσης ή αποσυντονισμού του ΓΔ. Άλλωστε, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι οι δικαστές, παρὰ το γεγονός ότι διορίζονται από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών της Ένωσης, δεν εκπροσωπούν και δεν επηρεάζονται από τα εθνικά συμφέροντα, αλλά είναι ανεξάρτητοι και αμερόληπτοι.

❖ *Επέφερε ο διπλασιασμός των δικαστών του ΓΔ σε σύγκριση με τους δικαστές του ΔΕΕ τα επιθυμητά αποτελέσματα;*

Βρισκόμαστε ακόμη σε μια περίοδο προσαρμογής αλλά ήδη η σταδιακή ενίσχυση του ΓΔ με τους νέους αυτούς συναδέλφους τα τελευταία 4 χρόνια (ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2016 και συμπληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2019) επέφερε σημαντικές βελτιώσεις στη λειτουργία μας. Μειώθηκε ο μέσος όρος εκδίκασης των υποθέσεων και απορροφήθηκε το backlog. Δεν υπάρχουν πλέον παρὰ ελάχιστες καθυστερήσεις. Ταυτόχρονα, υπάρχει μια σημαντική αύξηση των υποθέσεων που εκδικάζονται από πενταμελή σύνθεση.

❖ *Στόχος του ΓΔ η συνοχή της νομολογίας. Που οφείλεται η απόκλιση της νομολογίας και ποια τα όρια της απόκλισης αυτής;*

Αν και ο δικαστής της Ε.Ε. δε δεσμεύεται από το νομολογιακό προηγούμενο (precedent), οφείλει να τηρεί κάποια «νομολογιακή πειθαρχία», δεδομένων των απαιτήσεων της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και ισότητας απέναντι στο νόμο που του επιβάλλουν να μην αποκλίνει από τις προηγούμενες αποφάσεις του χωρίς εύλογη αιτία. Τυχόν αποκλίσεις είναι

«Το ΓΔ είναι δικαστήριο πρώτου βαθμού, γενικής δικαιοσύνης, το οποίο εξετάζει και το πραγματικό.»

Το Γενικό Δικαστήριο

εγγενείς σε κάθε δικαστικό σύστημα και δύναται να παρατηρηθούν είτε στο πλαίσιο διαφορετικών βαθμών δικαιοδοσίας (καθέτως) ή μεταξύ Τμημάτων του ιδίου δικαστηρίου (οριζοντίως). Με 10 πενταμελή τμήματα που περιλαμβάνουν το καθένα 6 διαφορετικές συνθέσεις είναι εκ των πραγμάτων αυξημένος ο κίνδυνος αποκλίσεων ή αντιφάσεων. Πρέπει να διευκρινιστεί ότι τυχόν διαφορετική προσέγγιση δεν συνεπάγεται αναγκαστικά απόκλιση εφόσον δικαιολογείται από τις περιστάσεις. Έστω και αν είναι απευκαίρια, τυχόν απόκλιση δεν αντίκειται στην ΕΣΔΑ ή στον Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ειδική μνεία πρέπει να γίνει εδώ στις υποθέσεις διανοητικής ιδιοκτησίας, όπου με δεδομένο το φιλτράρισμα στις αναιρέσεις εκ μέρους του ΔΕΕ, αυξάνεται ουσιαστικά η ευθύνη του ΓΔ αναφορικά προς την συνοχή της νομολογίας του.

❖ *Ποιος ο ρόλος του Αντιπρόεδρου στο ΓΔ και ποια τα σπουδαιότερα καθήκοντα του;*

Το ΓΔ εξέλεξε για πρώτη φορά Αντιπρόεδρο το 2013. Υπήρξε δε ένας επανακαθορισμός του ρόλου του το 2016: εκτός από τα εν γένει διοικητικά καθήκοντα και την υποστηρικτική προς τον Πρόεδρο του ΓΔ λειτουργία του, είναι πλέον υπεύθυνος για την ανάπτυξη και διαχείριση ενός «πόλου νομικής ανάλυσης» σε οριζόντιο επίπεδο με σκοπό τον συντονισμό, τη συνοχή της νομολογίας, την ενημέρωση των εξελίξεων, την ανταλλαγή γνώσεων και δεξιοτήτων. Αυτό γίνεται κυρίως με ένα σύστημα έγκαιρης εξέτασης των υποθέσεων (στο στάδιο κατάθεσης προσφυγών/αγωγών και εν όψει της ανάθεσής τους σε τμήμα), τον εντοπισμό άλλων συναφών υποθέσεων, αλλά και αυτών που εγείρουν καινοφανή νομικά ζητήματα. Η εξέταση της κάθε υπόθεσης από τον Αντιπρόεδρο γίνεται με βάση την προκαταρκτική έκθεση που ετοιμάζει ο εκάστοτε εισηγητής δικαστής προκειμένου να εντοπιστούν τυχόν αποκλίσεις ή αντιφάσεις σε σχέση με την ισχύουσα νομολογία ή άλλες εκκρεμείς υποθέσεις.

Η προσπάθεια που καταβάλλω (με την πολύτιμη φυσικά βοήθεια των συνεργατών μου) είναι σε περίπτωση εντοπισμού τέτοιας υπόθεσης να ενημερώνεται ο πρόεδρος του οικείου δικαστικού σχηματισμού (ή αν αυτό κριθεί σκόπιμο και ολόκληρος ο σχηματισμός) πριν ακόμη η υπόθεση συζητηθεί για πρώτη φορά. Η προσέγγιση αυτή, που αποτελούσε μία από τις κύριες προεκλογικές μου δεσμεύσεις, απαιτεί εκ μέρους του γραφείου μου μια ιδιαίτερη προσπάθεια και οργάνωση, αλλά αποδεικνύεται ιδιαίτερα αποτελεσματική σε επίπεδο πρόληψης. Φυσικά ο Αντιπρόεδρος δεν έχει (ούτε θα το επιθυμούσα άλλωστε) τη δυνατότητα επιβολής της απόφής του. Προβαίνει στις εισηγήσεις που κρίνει σκόπιμες υπό τις περιστάσεις και εναπόκειται στο δικαστικό σχηματισμό (ο οποίος εκ των πραγμάτων αναλαμβάνει και την σχετική ευθύνη) για το αν θα τις ακολουθήσει ή όχι. Επίσης, ο Αντιπρόεδρος έχει τη δικονομική δυνατότητα σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, υποβολής πρότασης παραπομπής μιας υπόθεσης σε πενταμελές τμήμα ή σε τμήμα μειζονος συνθέσεως (λόγω της νομικής δυσκολίας ή της σημασίας της). Ακόμη, μπορεί να προβεί σε σχετική σύσταση περί συντονισμού μεταξύ διαφορετικών τμημάτων προκειμένου να αποφευχθεί η λήψη αντιφατικών αποφάσεων για το ίδιο θέμα, χωρίς ωστόσο παρέμβαση του επί της ουσίας. Τέλος, προβαίνει σε εβδομαδιαία επισήμανση των σημαντικότερων εξελίξεων της νομολογίας ενώ έχει και τη δυνατότητα υποβολής πρότασης δημοσίευσης μιας απόφασης.

❖ *Υπάρχει ανάγκη για δημιουργία περισσότερων τμημάτων ή απαιτείται μεγαλύτερη εξειδίκευσή τους;*

Αυτή τη στιγμή υπηρετούν στο ΓΔ 50 Δικαστές, ενώ θα έπρεπε να είμαστε 54 (2 ανά κράτος μέλος). Όταν οριστούν και έλθουν αυτοί που λείπουν, τα 10 πενταμελή τμήματα που διαθέτουμε αυτή τη στιγμή θα είναι κατά την εκτίμησή μου υπέρ αρκετά.

Το θέμα της εξειδίκευσης ήταν ήδη από το 2004 που υπηρετώ στο ΓΔ, ένα δύσκολο και εντόνως αμφιλεγόμενο θέμα, με δεδομένο το σχετικά σύντομο διάστημα της θητείας ενός Δικαστού (6 χρόνια, έστω και αν είναι ανανεώσιμη), του προφίλ των περισσότερων Δικαστών, οι οποίοι ως επί το πλείστον δεν ήλθαν στο Λουξεμβούργο ως ειδικοί σε κάποιο κλάδο του δικαίου της ΕΕ, αλλά και της φύσεως εν γένει (ως και του αριθμού) των υποθέσεων που άγονται ενώπιόν μας και οι οποίες δεν προσφέρονται ιδιαίτερα για τέτοια εξειδίκευση. Από τον Οκτώβριο του 2019 υπάρχει στο ΓΔ μια μερική εξειδίκευση, υπό την εξής έννοια: Οι υποθέσεις διανοητικής

«Το θέμα της εξειδίκευσης αποτελεί ένα δύσκολο και εντόνως αμφιλεγόμενο θέμα, ενόψει μεταξύ άλλων του σχετικά σύντομου διαστήματος θητείας ενός Δικαστού αλλά και της φύσεως εν γένει των υποθέσεων που άγονται ενώπιόν μας.»

Συνέντευξη Σ. Παπασάββα

ιδιοκτησίας κατανέμονται μεταξύ 6 τμημάτων και οι δημοσιο-υπαλληλικές μεταξύ των υπόλοιπων 4. Αυτό το πρώτο βήμα, σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις περί συνάφειας ως κριτήριο ανάθεσης σε ένα δικαστή ή τμήμα ομάδας υποθέσεων, θεωρώ ότι ικανοποιούν σε πολύ μεγάλο βαθμό την απαίτηση / ανάγκη εξειδίκευσης.

❖ Ποια η στάση των κρατών μελών και των άλλων οργάνων της ΕΕ στις αποφάσεις που θα λάβει το ΓΔ;

Τυγχάνουν πάντοτε πλήρους σεβασμού. Αφενός, το ΓΔ οφείλει να εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου από τα θεσμικά (αλλά και άλλα) όργανα της Ένωσης που έχουν εξουσία λήψης αποφάσεων (ιδίως την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) σε σημαντικό αριθμό τομέων και αντίστοιχα τα οικεία όργανα δεσμεύονται από τις τελεσίδικες αποφάσεις του. Αφετέρου, οι αποφάσεις του ΓΔ έχουν αντίκτυπο στην οικονομική ζωή των επιχειρήσεων, όπως αυτές που σχετίζονται με το δικαίο του ανταγωνισμού, αλλά και απήχηση για τα κράτη μέλη σε ποικίλους τομείς, όπως η ασφάλεια, οι θεμελιώδεις ελευθερίες, το περιβάλλον και η υγεία.

.....

« Το ΓΔ οφείλει να εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου από τα θεσμικά (αλλά και άλλα) όργανα της Ένωσης που έχουν εξουσία λήψης αποφάσεων. »